

розвитку організації: методичні засади оцінки / Ю.С. Шипуліна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 1. – С. 236-246

27. Bolshenko S.F. Development of principles and methods of spurring employees to innovative activity / S.F. Bolshenko // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 1. – С. 161-168.

28. Davenport Thomas, Prusak Lawrence. Working Knowledge – How Organizations Manage What They Know / Thomas Davenport, Lawrence Prusak. Harvard Business School Press, 1998. – 199 p.

29. Stewart Thomas A. Intellectual Capital – the New Wealth of Organizations / Thomas A. Stewart. – McGraw-Hill, 1996. – 342 p.

УДК 658.51:658.589:621

Жежуха В.Й.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри
зовнішньоекономічної та митної діяльності
Національний університет «Львівська політехніка»

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин неминуче призводить до усвідомлення важливості й необхідності впровадження інновацій та здійснення інноваційної діяльності. В умовах скорочення життєвого циклу більшості товарів, посилення глобалізаційних процесів, пришвидшення технологічного розвитку, більш швидшого переміщення інформації та знань, зниження можливості за рахунок цінового чинника впливати на конкурентну позицію та інших обставин важливим для будь-якого промислового підприємства стає вміння «сприймати» ринкові сигнали, вчасно на них реагувати та нерідко випереджувати їх, пропонуючи ринку інноваційну продукцію. Цього можна досягти тільки тоді, коли належним чином на будь-якому промисловому підприємстві організована система управління інноваційною складовою технологічних процесів. Щоб рівень її організування був високим, слід в першу чергу мати комплексні та системні знання щодо сутності й змістового наповнення такої складової. Це передумова подальших досліджень щодо розроблення та впровадження дієвих механізмів управління різними елементами системи інноваційної діяльності будь-якого підприємства промисловості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розроблення теоретико-прикладних положень інноваційного розвитку промислових підприємств, в тому числі й у сфері їхньої технологічної реструктуризації на інноваційних засадах, зробило чимало вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких варто виокремити праці І. Александрова, І. Алексєєва, Б. Ашейма, І. Балабанова, В. Бандурова, В. Белінської, Б. Буркинського, В. Василенка, В. Геєця, Н. Гончарової, Ю. Гончарова, А. Ейсмонта, В. Захарченка, С. Ілляшенка, Д. Кокуріна, О. Кузьміна, Л. Михайлової, О. Орлова, В. Павлова, О. Редькіна, А. Савчука, В. Соловійова, Л. Федулової, Н. Чухрай, І. Школи, А. Яковлева та ін. Більшість результатів наукових досліджень згаданих авторів ґрунтуються на висвітленні актуальних завдань сутності та видів інновацій, виокремленні етапів інноваційних процесів, формуванні показників оцінювання інновацій й інноваційної діяльності, розкритті особливостей впровадження інноваційних концепцій управління виробництвом, побудові корпоративної культури, орієнтованої на інноваційний розвиток виробництва тощо. Усе це свідчить про актуальність тематики та її важливість для інноваційних перетворень у вітчизняній промисловості.

Попри чималу кількість напрацювань у зазначеній сфері, низка важливих завдань із вказаної тематики досі не знайшла свого розв'язання. Зокрема, попри беззаперечне визнання необхідності впровадження інноваційних рішень у виробництві підприємств промисловості, досі у літературі не обґрунтовано особливостей формування інноваційної складової технологічних процесів промислових підприємств, насамперед, у сфері виокремлення елементів структури такої складової.

Постановка завдання. Завданням дослідження є розвиток наукових положень щодо особливостей формування інноваційної складової технологічних процесів промислових підприємств, насамперед у сфері виокремлення елементів структури такої складової.

Виклад основного матеріалу дослідження. У вітчизняній літературі особливості перебігу технологічних процесів промислових підприємств детально описані у наукових статтях, навчальних посібниках, монографіях, підручниках та інших джерелах із економіки машинобудування, систем

технологій, основ виробництва, основ технології машинобудування тощо. Результати огляду й узагальнення літературних джерел дають змогу зробити висновок про те, що інноваційна складова технологічних процесів підприємств промисловості найчастіше у літературі асоціюється із їхнім інноваційним рівнем. Відтак, сьогодні наявні численні напрацювання щодо усіх аспектів цієї проблематики. Натомість, попередні результати досліджень автора дають змогу зробити висновок про те, що поняття інноваційної складової технологічних процесів є значно ширшим і не обмежується лише інноваційним рівнем технології. Поряд із ним така інноваційна складова повинна також включати ще два елементи – інноваційність (вимірником якої є показник рівня інноваційності) та інноваційний потенціал технологічного процесу (його вимірник – рівень потенціалу) (рис. 1).

Рис. 1. Елементи інноваційної складової технологічного процесу промислового підприємства

Джерело: власна розробка

Поняття інноваційності технологічного процесу як елементу системи його інноваційної складової детально розкрито у попередніх результатах наукових досліджень автора. Зокрема, доведено, що інноваційність технологічних процесів промислових підприємств – це їхня здатність завдяки певним властивостям забезпечувати виготовлення нової чи удосконаленої продукції [7, с. 384]. Такою продукцією можуть бути будь-які вироби, які виготовляються у результаті перебігу технологічних процесів (наприклад, для ливарних технологічних процесів – це виливки, для кувальних – поковки і гарячі штамповки, для складальних – готові машини тощо). Натомість, нова (чи удосконалена) продукція – це така, можлива сфера застосування якої, функціональні характеристики, конструктивне виконання, ознаки, а також склад використаних матеріалів та компонентів значною мірою відрізняються від аналогічної продукції, що виготовлялася раніше; нова та удосконалена продукція повинна бути конкурентоспроможною й істотно поліпшувати структуру і якість виробництва промислового підприємства; її техніко-економічні показники повинні бути значно вищими; нові характеристики чи інші відмінні від наявних аналогів ознаки повинні мати практичне застосування з точки зору зацікавлення споживачів.

Інноваційність технологічного процесу промислового підприємства характеризується низкою властивостей, які конкретизують розуміння її сутності: вона є однією із багатьох його властивостей, тобто визначає лише деяку із характерних особливостей такого процесу; її можна представити як векторну величину через виокремлення кількісних чи якісних ознак, що її визначають; вона є відносною характеристикою технологічного процесу, а також може бути критерієм порівняння різних таких процесів.

Вивчення літературних джерел дає змогу зробити висновок про те, що у загальному під поняттям «потенціал» розуміють сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил і т. ін., що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері; це запас чого-небудь, резерв; це приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за певних умов [5, с. 825]. Відтак, методичні рекомендації з оцінювання рівня інноваційного потенціалу передбачають виокремлення різних його складових, які й характеризують такі можливості (тобто структурування потенціалу). За твердженням різних науковців, інноваційний потенціал підприємства формують

матеріальні та інтелектуальні ресурси [12, с. 310-313]; ринкові, інтелектуальні, кадрові, технологічні, інформаційні, інтерфейсні та науково-дослідні ресурси [8, с. 226]; матеріальні, фінансові, інформаційні, науково-технічні та інші ресурси [1, с. 108]; інтелектуальні та кадрові, техніко-технологічні, інформаційні ресурси, а також ресурси, що характеризують можливість приведення у відповідність різнонаправлених інтересів суб'єктів інноваційного процесу, і ті, що визначають ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку машинобудівних підприємств зовнішнім, які генеруються ринковим середовищем [9, с. 92-95] тощо. Інші автори пропонують оцінювати інноваційний потенціал з позиції техніко-технологічної бази виробництва [6, с. 205-216], технічного рівня виробництва і нововведень [4, с. 352]. Відтак, незалежно від підходу до трактування поняття «інноваційний потенціал» (чи як сукупність ресурсів, чи як сукупність умов, складових, чи як здатність ресурсів виконувати поставлені завдання), методичною основою оцінювання рівня інноваційного потенціалу є виокремлення складових, що визначають можливості підприємства у сфері інновацій (ресурси, резерви, елементи майбутнього стану та ін.), а також їхнє кількісне оцінювання. Чим більшою є величина кожного з потенціалоутворюючих елементів (і, як правило, їхня загальна кількість), тим вищим вважається рівень інноваційного потенціалу підприємства промисловості.

Огляд та узагальнення літературних джерел дає змогу стверджувати, що інноваційність, на відміну від інноваційного потенціалу, слід розглядати як явище, як здатність реалізувати можливості, що визначають інноваційний потенціал. Промислове підприємство може мати можливості оновити свою техніко-технологічну базу виробництва, забезпечити випуск нової конкурентоспроможної продукції, мати низьку плинність працівників високої кваліфікації, велику частку витрат на НДДКР, високий рівень забезпечення науково-дослідним обладнанням, у штаті підприємства можуть працювати працівники з науковим ступенем кандидата чи доктора наук тощо (тобто, може бути присутня велика кількість потенціалоутворюючих складових), однак воно не завжди спроможне реалізувати ці можливості (чи до кінця реалізувати). Або теж може бути й так, що підприємство, з одного боку, здатне максимально реалізувати інноваційний потенціал, а з іншого – це вимагатиме значних витрат, термін окупності яких буде досить значним, як для промисловості, та економічно це буде невигідно. Відтак, інноваційність можемо трактувати також як характеристику кожного з потенціалоутворюючих елементів, яка відображає їхню здатність реалізувати ті інноваційні можливості, які існують. Якщо при оцінюванні рівня інноваційного потенціалу використовуються показники, що, здебільшого, визначають кількість та якість інноваційних ресурсів, то для визначення рівня інноваційності вже будуть потрібні інші критерії.

Вищенаведене дає змогу стверджувати, що поняття «інноваційний потенціал» не є ідентичним поняттю «інноваційність» ні за об'єктом, ні за метою дослідження, а відтак підходить до їх оцінювання різнитимуться.

Розглядаючи елементи системи інноваційної складової технологічних процесів промислових підприємств, слід зазначити про неможливість ототожнення показника рівня інноваційності явищ і процесів з показником їхнього інноваційного рівня. Останній досить часто впродовж останнього часу зустрічається у працях вітчизняних теоретиків та практиків.

Так, у роботі В. Чайки [11, с. 110] використовується термін «інноваційний рівень виробництва» (для металургійних підприємств). Це ж поняття вживається також у працях В.Бандурова [2], Б.Буркинського та С.Савчука [3]. А. Савчук у монографії [10] наводить трактування таких понять, як «інноваційний рівень продукції», «інноваційний рівень виробничої діяльності» та «інноваційний рівень виробника». Так, з позиції автора під інноваційним рівнем продукції слід розуміти «відносну характеристику технічної досконалості нової продукції, що заснована на співставленні значень показників її повного набору споживчих властивостей з відповідними їх значеннями для кращих (базових) зразків даної продукції чи суспільних потреб, що сформувалися» [10, с. 61].

Наведене визначення, а також огляд позицій згаданих вище авторів щодо трактування терміну «інноваційний рівень» дає змогу стверджувати, що під ним у літературних джерелах розуміють одну із характеристик продукції, виробництва, виробника тощо, яка відображає їхню відповідність сучасним науково-технічним, технологічним, споживчим стандартам чи суспільним потребам, що сформувалися, а показник інноваційного рівня кількісно відображає таку відповідність. Натомість, відповідно до наведеного трактування поняття «інноваційність», інтегральний показник рівня інноваційності технологічного процесу буде кількісно свідчити вже не про відповідність такого процесу сучасним технологічним досягненням, а показуватиме рівень його здатності завдяки певним властивостям забезпечувати виготовлення нової чи удосконаленої продукції машинобудування. Таким чином, показники рівня інноваційності та інноваційного рівня не є тотожними і їх не можна використовувати як синоніми, а слід чітко розмежовувати.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, розвиток наукових положень щодо особливостей формування інноваційної складової технологічних процесів промислових підприємств, насамперед у сфері виокремлення елементів структури такої складової та розкриття їхньої сутності й змістового наповнення свідчить про теоретично-прикладну цінність проведеного дослідження. Зазначені результати дають змогу розширити інструментарій оцінювання технологічних процесів, а

також критерії їхнього вибору. Окрім того, одержані результати дають змогу використовувати різні кількісні оцінки інноваційної складової технологічних процесів під час управління виробничо-господарською діяльністю підприємств промисловості, а також приймати більш обґрунтовані управлінські рішення у цій сфері.

Література

1. Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент : учебн. пособие / И.Т. Балабанов. – СПб. : Питер, 2000. – 208 с.
2. Бандуров В.В. Анализ инновационного уровня производства в черной металлургии Украины / В.В. Бандуров // Экономика: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. – Вип. 208. Т. II. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2005. – С. 354-363.
3. Буркинський Б.В. Инновационный уровень производства и конкурентоспособность черной металлургии Украины / Б. Буркинський, С. Савчук // Экономика Украины. – 2006. – № 4. – С. 4-15.
4. Василенко В.О. Інноваційний менеджмент : [навчальний посібник] / О.В. Василенко, В.Г. Шматько. – К. : ЦУЛ, Фенікс, 2003. – 440 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. : Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2002. – 1440 с.
6. Економіка й організація інноваційної діяльності : навчальний посібник / І. Циглик, С. Кропельницька, О. Мозіль, І. Ткачук. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 309 с.
7. Жежуха В.Й. Поняття інноваційності технологічних процесів машинобудівних підприємств / В.Й. Жежуха // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – № 657. – С. 380-388.
8. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: [навчальний посібник] / С.М. Ілляшенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. – 278 с.
9. Оцінювання та регулювання інноваційної діяльності в умовах трансформацій машинобудівних підприємств : [монографія] / О.Є. Кузьмін, О.В. Князь, Л.В. Марчук, Н.В. Шуляр, Р.В. Шуляр. – Львів: Видавництво ПП «Вежа і Ко», 2009. – 172 с.
10. Савчук А.В. Теоретический основы анализа инновационных процессов в промышленности : монография / А.В. Савчук. – НАН Украины. Ин-т экономики промышленности. – Донецк, 2003. – 448 с.
11. Чайка В.В. Оценка и анализ динамики инновационного уровня производства в черной металлургии Украины / В.В. Чайка // Экономика: проблеми теорії та практики. – 2006. – Вип. 221. – С. 110-123.
12. Чухрай Н. Товарна інноваційна політика: управління інноваціями на підприємстві: [підручник] / Н. Чухрай, Р. Патора. – К. : Кондор, 2006. – 398 с.

УДК 631.15

Ільків Л.А.,
к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА СТРАТЕГІЯ ВИКОРИСТАННЯ

Постановка проблеми. Глобалізація економічного середовища, яка характеризується постійно зростаючим рівнем конкуренції, вимагає пошуку нових, більш ефективних методів господарювання, а також розробки та впровадження різноманітних інновацій, які зможуть забезпечити виживання підприємства в умовах конкурентної боротьби. Підприємства, що формують стратегічну поведінку на основі інноваційного підходу, мають більшу вірогідність зберегти й підвищити свою конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі. Тому з метою ефективного функціонування підприємств та забезпечення їх конкурентоспроможності необхідно якісно розвивати інноваційний потенціал.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням інноваційної проблематики займалися багато вітчизняних вчених: Ю. Бажал, В. Бридун, А. Гальчинський, Н. Гончарова, В. Гусєв, Б. Данилишин, С. Кіреєв, В. Онищенко, В. Семиноженко та інші. Значний внесок у розвиток теорії інновацій здійснили зарубіжні дослідники: Р. Акофф, Л. Водачек та О. Водачкова, П. Друкер, Р. Фостер, Й. Шумпетер.